

SÀI GÒN 50 NĂM TRƯỚC**Địa-danh cũ**Hồi-ký BÌNH-NGUYỄN LỘC

Song-song với những địa-danh tên Tây, các đường phố và nhiều nơi chốn ở Sài Gòn đều có tên Việt, được dân-chúng quen dùng.

Đây là những tên tôi còn nhớ lỏm-bỏm:

Bót cảnh-sát quận nhì, có tên là *Xi Nho*. Con đường trước bút không bao giờ mang tên Tây Chaigneau hay Signor lần nào cả. Có lẽ là một ông Tây cảnh-sát đã giữ chức-vụ liên-lạc với dân-chúng chẳng?

Đầu đường Hồng-Thập-Tự ngày nay, được gọi là đường *Hàng Bàng* vì hai bên đường trồng hai hàng cây bàng. Tây đặt tên đường là Chasseloup Laubat, nhưng ta bất kể.

Đường Mạc-Đĩnh-Chi ngày nay, có tên Tây là Massiges nhưng ta cứ tiếp-tục gọi là đường *Hàng Sao*, vì hai bên đường trồng hai hàng sao, có lẽ là trồng trước các đường khác chớ về sau thì đường nào cũng trồng sao cả.

Đường Bùi-Quang-Chiêu là đường *Cá Hấp* thuở trước vì chỗ ấy nằm cạnh chợ Bến-Thành, các vựa cá hấp đóng đô ở đó.

Đường Bùi Chu, thuở ấy tên Tây là Frère Guillerault, nhưng người ta cứ kêu là đường *Huyện Sĩ*, vì cái nhà thờ cất ở đó do tiền một tu-nhơn, ông Tri-huyện-hàn Lê-Phát-Sĩ tài-trợ.

Đại-lộ Kitchener (Nguyễn-Thái-Học) được gọi là đường *Lò Heo* vì lò heo cũ ở đó.

Dĩ-nhiên là đường Phó-Đức-Chính, tên Tây là Alsace Lorraine được gọi là đường *Chú Hòa* vì con đường ấy nổi danh nhờ cái cư-xá đồ-sộ của họ Hui-Bon-Hoa.

Đường Khổng-Tử nguyên là đường Gaudot và được gọi là đường *Đền Năm Ngọn*.

Đường Phát-Diệm, tên cũ cũng là tên Việt, đường Nguyễn-Tấn-Nghiệm, vậy mà thiên-hạ cứ gọi là đường *Cầu Kho*. Vậy thì người dân không phải tránh tiếng Tây khó đọc, mà tránh sự bị chỉ-định. Họ ưa theo thói quen hơn.

Nhưng buồn cười lắm là có hai trường-hợp ngược đời, ta ưa Việt-hóa tên Tây, nhưng trong hai trường-hợp ta lại theo Tây một cách mù-quáng. Đó là địa-danh *Đakao*.

Địa-danh ấy nguyên trước là Đất Hộ, bị Tây Pháp-hóa thành Đako, rồi Đakao.

Ta lại mù-quáng theo Tây ở một trường-hợp nữa là vùng đất gần cầu Tân-Thuận trước kia là bãi đất hóng mát của dân Sài Gòn, tên ta là Láng-Thọ. Tây Pháp-hóa thành Lanto rồi ta lại Việt-hóa thành *Lăng-Tô*. Không biết cái Lăng đó của Tô-Định hay của ai.

Những con đường tên Tây mà ta không có tên Việt, ta Việt-hóa nó một cách buồn cười.

Chẳng hạn đường Eyriaud des Verges (Trương-Minh-Giang) được đặt là „*Ai-vô rờ-quet?*“, còn đường Léon Combes được đọc là „*Lên-ăn-com*“.

Đường Dixmude (Đề-Thám) là đường *Đít-Xơ-Mít*. Đường Blansubé, tức đoạn Phạm-Ngũ-Lão ngay chợ Thái-Bình được đọc là đường *Lan-Si-Bê* (*). Chợ Thái-Bình, cho tới năm 1925, còn được dân-chúng gọi là chợ Lan-Si-Bê.

Đường Huỳnh-Thúc-Kháng (Monlaili) là đường *Mộng-Lâu*.

Dân-chúng ưa đọc tên đường De Lattre (Công-Lý) nhút vì tên cũ là Mac Mahon, đọc ra là *Mặt-Má-Hông*, nghe hay quá.

Nhưng ngộ-nghĩnh số một là đường Phan-Thanh-Giản (Legrand de la Liraye). Vì tên Tây quá khó đọc, nên đọc ra là „*Nhăn răng Rìa ai đi đây?*“.

Hiệu bán thực-phẩm tươi (épicier) của Tây ở đường Tự-Do, hiệu Guyenot (ngày nay vẫn còn) cứ được gọi là „*Hãng Mỡ*“, tôi ngạc-nhiên, điều-tra mãi mới hay vì hiệu ấy chuyên chế-tạo xúc-xích (saucisse) nên thừa mỡ rất nhiều. Họ bèn rót mỡ nước vào thùng dầu hỏa bán cho người Quảng-Đông là dân-tộc rất thích ăn mỡ nước, mỗi tháng bán ra hàng mấy trăm thùng, nên nổi danh như vậy.

Xóm *Máy Đá* trong Chợ Lớn ngày nay, có tên như vậy vì buổi đầu hãng Larue phát-tích ở đó, và ngày nay vẫn còn chi-cuộc Larue ở đó nữa.

Thuở tôi còn học trung-học, mỗi lần trường đưa đi viếng kỹ-nghệ trong thành-phố thì viếng hãng Larue tại đó, hãng Sài-gòn chưa xây.

Cái ngã sáu ở đầu các đường Lê-văn-Duyệt, Võ-Tánh, Gia-Long, Phan-văn-Hùm ngày nay, phải gọi là *Ngã Sáu Quẹt-Đoong*, dân-chúng mới hiểu, vì cái ngã sáu trong Chợ Lớn cao-niên hơn tới 30 tuổi, họ quen với tên cũ, tên mới, phải kêu thêm chút gì để phân-biệt.

Chú-thích của BBT:

(*) Theo tài-liệu chúng tôi tìm được thì đường *Blansubé* được đổi ra đường *Duy-Tân*, hiện nay là đường *Phạm Ngọc Thạch*. Còn đường Phạm-Ngũ-Lão có tên cũ là *Colonel Grimaud*. Rất tiếc chúng tôi không tìm được dấu-vết của đường này ở đoạn có tên là *Blansubé* = *Lan-Si-Bê* và chợ Thái-Bình với tên chợ *Lan-Si-Bê* như BNL đã kể.